

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

М.О. Мікуліна, кандидат економічних наук

Сумський національний аграрний університети, Україна

e-mail: marinamikulina1@rambler.ru

Розглянуто питання фінансового управління діяльності сільськогосподарських підприємств з використанням фінансового планування. Окреслено види та складові розділи фінансового плану. Наведено значення фінансового планування для підприємств аграрної сфери. Розглянуто основні методи фінансового планування. Доведено, що при складанні стратегічних фінансових планів доцільно використовувати загальнодержавні програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Наголошено на важливості непрямой фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств шляхом створення пільгової системи оподаткування, кредитування та страхування.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, фінансове управління, фінансове планування, державна фінансова підтримка.

Аннотация

Микулина М.А. Развитие финансового планирования в аграрной сфере / М.А. Микулина // Рассмотрено вопросы финансового управления деятельностью сельскохозяйственных предприятий с использованием финансового планирования. Определено виды и составляющие разделы финансового плана. Приведено значения финансового планирования для предприятий аграрной сферы. Рассмотрено основные методы финансового планирования. Доказано, что при составлении стратегических финансовых планов целесообразно использовать общегосударственные программы развития аграрного сектора экономики на период до 2020 года. Подчеркнуто важность косвенной финансовой поддержки сельскохозяйственных предприятий путем создания льготной системы налогообложения, кредитования и страхования.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, финансовое управление, финансовое планирование, государственная финансовая поддержка.

Abstract

Mikylyna M.O. Financial Planning Development in Agriculture / M.O. Mikylyna // The issue under review is financial management of agricultural enterprises activity applying financial planning. Kinds and units of financial plan are distinguished. Financial planning definition is given for the enterprises of agrarian sphere that allows showing strategic targets as specific financial indicators and vectors of their achievement. Main methods of financial planning are revised. The author singled out and characterized balance regulatory, calculative-analytical and modeling methods. It is pointed out that optimization of plan decision lies in plan calculations variants by using maximum income criteria to the monetary unit of the invested assets. It is suggested to state regulatory efficiency investment ratio at 35% that is defined by the regulatory monetary evaluation of agricultural areas and allows to renew material-technical basis and to provide efficient, from ecological-economical point of view, agricultural enterprises land resources. It is proved that when working out strategic financial plans, it is reasonable to use general national programs of agrarian economy sector development for the period till 2020. Plan indicators and financing expenses actual condition are analyzed according to the state budget special fund in 2013 by the Ministry of Agrarian Policy and Food Production of Ukraine. The importance of indirect financial support of agricultural enterprises by creating preferential fiscal system, credits and insurance is highlighted. It is concluded that financial planning activation is essential and reasonable for agricultural enterprises.

Key words: agricultural enterprises, financial management, financial planning, state financial support.

Постановка проблеми. Розвиток аграрного сектору економіки України, зважаючи на значні перспективи його капіталізації та прогнозоване довгострокове підвищення попиту на світових ринках на основні види

продукції, у перспективі дасть можливість отримати такі фінансові результати, які спроможні будуть здійснити потужний вплив на динаміку економічних показників в Україні. Фінансове планування визначає найважливіші показники та є основною формою реалізації стратегічних цілей підприємства. Перспективне планування включає розробку фінансової стратегії підприємства, прогнозування його фінансової діяльності. За умов ринкової економіки, самостійності підприємств, їхньої відповідальності за результати діяльності виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій розвитку фінансового стану та перспективних фінансових можливостей. Розробка способів виходу із кризового стану шляхом залучення іноземних інвестицій, а також створення методів управління підприємствами за умов кризового стану теж зможе допомогти спрогнозувати поведінку сільськогосподарських підприємств в довготривалій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та реалізації фінансових планів на підприємствах, у тому числі сільськогосподарських, присвячено багато публікацій у спеціалізованій літературі, а також досліджень закордонних та вітчизняних науковців. Серед них Майкл Е. Портер, А.А. Томпсон, А.Дж. Стрікленд, А.П. Адаменко [1], І.О. Бланк [3], М.Я. Дем'яненко [5], П.М. Макаренко [6] та багато інших. Їх дослідження охоплюють найважливіші сторони фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, розглядають фінансове планування з точки зору попереднього контролю за утворенням і використанням матеріальних, трудових і грошових ресурсів, як засіб зміцнення фінансового стану підприємства. Але вельми актуальним залишається питання врахування державної фінансової підтримки, у тому числі непрямої, на процес фінансового планування в сільськогосподарських підприємствах.

Метою наших досліджень було вивчення теоретико-методичних засад та обґрунтування напрямів реалізації фінансового планування в сільськогосподарських підприємствах з урахуванням впливу державної фінансової підтримки.

Викладення основного матеріалу. Для об'єктивної оцінки поточних і майбутніх фінансових потреб на підприємстві складається фінансовий план формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Основна мета складання фінансового плану полягає у взаємоузгодженні доходів і витрат у плановому періоді. При перевищенні доходів над витратами сума перевищення спрямовується до резервного фонду. Якщо витрати перевищують доходи, визначається сума дефіциту фінансових ресурсів, яку можна одержати за рахунок кредитів, позик, випуску пінних паперів тощо.

Фінансові плани за тривалістю дії поділяються на: довгострокові (перспективні) – період 3-5 років із розбивкою по роках, поточні – на рік із розбивкою по кварталах та оперативні – на квартал із розбивкою по місяцях [7].

На кожному етапі фінансового планування підприємства самостійно визначають, які розділи і показники фінансового плану їм необхідно розробити та в якій формі його скласти. Фінансовий план включає такі розділи: джерела формування та надходження коштів; приріст активів підприємства; повернення залучених коштів; витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів; покриття збитків минулих періодів.

Умови ринкової економіки передбачають якісне фінансове планування на підприємствах, оскільки останні самі відповідають за всі негативні наслідки і прорахунки своєї діяльності.

Фінансове планування нині в Україні стримується різних причин: високий рівень невизначеності на ринку, пов'язаний з тривалими глобальними змінами в усіх сферах суспільного життя; брак ефективної нормативно-правової бази у сфері фінансового планування на рівні підприємств; обмеженість фінансових можливостей більшості підприємств для залучення висококваліфікованих спеціалістів, здатних виконувати складні фінансові розрахунки [3].

Значення фінансового планування для підприємств полягає у відображенні розроблених цілей у формі конкретних фінансових показників, забезпеченні фінансовими ресурсами закладених у виробничому плані

економічних пропорцій розвитку, визначенні життєздатності проекту підприємства за умов конкуренції.

Фінансове планування дає змогу підприємству визначити:

- розмір грошових коштів, що їх може отримати підприємство у своє розпорядження;
- джерела надходження коштів;
- відповідність фінансових ресурсів обсягу операційної та інвестиційної діяльності;
- частина коштів, яка має бути переказана в бюджет, банківські та інші фінансово-кредитні установи;
- напрями розподілу та використання прибутку па підприємстві;
- міру забезпеченості реальної збалансованості планових витрат і доходів підприємства на принципах самоокупності та самофінансування [2].

У процесі фінансового планування використовуються різні методи, тобто конкретні способи і прийоми планових розрахунків. Серед найбільш поширених слід виділити: балансовий; нормативний; розрахунково-аналітичний; оптимізації планових рішень; моделювання [4]. *Балансовий метод* планування фінансових показників передбачає не тільки балансування підсумкових показників доходів і витрат фінансового плану, а й визначення конкретних джерел покриття для кожної статті витрат.

Суть *нормативного методу* фінансового планування полягає в тому, що на основі певних фінансових норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба підприємства у фінансових ресурсах та визначаються джерела цих ресурсів. Такими нормативами є ставки податків, ставки зборів та внесків до державних цільових фондів, норми амортизаційних відрахувань, норми оборотних коштів, облікова ставка НБУ тощо. Норми та нормативи бувають галузевими, регіональними та індивідуальними (нормативи підприємства). Нормативний метод планування є найпростішим методом [3].

За *розрахунково-аналітичного методу* обчислюється обсяг витрат і потреби в ресурсах шляхом множення середніх витрат на індекс їх зміни в

запланованому періоді. В основі цього методу лежить використання експертної оцінки, яка є результатом проведення експертизи, обробки і використання цього результату при обґрунтованому значенні ймовірності. Прийняття експертної оцінки – це комплекс логічних і математично-статистичних методів і процедур, пов'язаних з діяльністю експерта з переробки інформації, необхідної для аналізу і прийняття рішень.

Оптимізація планових рішень полягає в розробленні варіантів планових розрахунків для вибору найоптимальнішого. Можуть бути використані різні критерії вибору:

❖ максимум прибутку (доходу) на грошову одиницю вкладеного капіталу. При цьому критерії розрахунки ведуться за формулою: $\Pi - K * E_n \rightarrow \max$, де Π – прибуток, грн.; K – капіталовкладення, грн.; E_n – нормативний коефіцієнт ефективності капіталовкладень, який на нашу думку повинен бути не менше 35% (такий відсоток закладено при розрахунку нормативної грошової оцінки земельних ділянок сільськогосподарського призначення);

- ❖ економія фінансових ресурсів, тобто мінімум фінансових витрат;
- ❖ економія поточних витрат;
- ❖ мінімум вкладення капіталу за максимально ефективного результату;
- ❖ максимум абсолютної суми одержаного прибутку.

Метод економіко-математичного моделювання уможливорює знаходження кількісного вираження взаємозв'язків між фінансовими показниками та факторами, які їх визначають. Наприклад, моделюється залежність прибутку від рівня витрат і обсягу реалізації продукції (виручки). Економіко-математична модель – це точний математичний опис факторів, які характеризують структуру та закономірності зміни даного економічного явища і здійснюються за допомогою математичних засобів. Моделювання може передбачати функціональний або кореляційний зв'язок факторів [5].

Для фінансової діяльності підприємства будь-якого галузевого спрямування та частина його валового доходу, яка являє собою виручку від реалізацій, має виключне значення з точки зору забезпечення умов для

нормальної життєдіяльності. Маючи план обсягів виручки, підприємство одержує інструмент, що дозволяє володіти ситуацією щодо управління своїми фінансовими ресурсами. Отже, на плануванні виручки від реалізації базується все фінансове планування господарства [4].

У практиці використовують два методи розрахунку планового обсягу виручки від реалізації продукції: метод поасортиментного (прямого) рахунку і метод укрупнення рахунку. Перший метод є найбільш поширеним, його використовують майже 90% підприємств. Він простий за технікою, наочний, найбільш точний, але надто трудомісткий, так як доход від реалізації потрібно планувати за кожним видом продукції. Окрім поточних, складаються і стратегічні плани як на рівні підприємств, так і галузі в цілому, що дає можливість визначити коротко- та довгострокові перспективи їх розвитку.

На наше особисте переконання, саме стратегічні загальнодержавні плани розвитку аграрного сектору економіки повинні бути основою для розробки стратегічних фінансових планів розвитку сільськогосподарських підприємств.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року передбачає впровадження певних заходів забезпечення вітчизняної пропозиції сільськогосподарської продукції та продовольства відповідно до внутрішніх потреб та вимог продовольчої безпеки:

- підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та зростання ринкової адаптивності агровиробників;
- зростання фінансово-економічної результативності діяльності підприємств сільськогосподарського виробництва;
- збільшення соціального вкладу агровиробництва;
- припинення деградації ґрунтів та забезпечення заходів із відтворення, охорони та підвищення родючості ґрунтів тощо [8].

Крім того важливим залишається питання врахування непрямой державної фінансової підтримки діяльності сільськогосподарських підприємств при здійсненні фінансового планування за рахунок пільгових режимів оподаткування, страхування та кредитування, що наведено у таблиці.

Розрахунок вивільнення власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств Сумської області на підставі спеціальних режимів оподаткування у 2013 році, тис. грн

Показники	Сільськогосподарські підприємства Сумської області			
	спеціалізуються на виробництві зернових культур	спеціалізуються на виробництві технічних культур	спеціалізуються на молочному скотарстві	спеціалізуються на м'ясному скотарстві
1. Вивільнення фінансових ресурсів при сплаті фіксованого сільськогосподарського податку				
1.1. за рахунок податку на прибуток	146547,4	16466,0	6235,4	1005,8
1.2. за рахунок податку на землю	112481,0	4487,3	2116,7	1058,3
2. Вивільнення фінансових ресурсів при спеціальному режимі оподаткування податком на додану вартість	133085,5	49908,0	52112,2	49432,8
3. Загальна сума вивільнення фінансових ресурсів	392113,9	70861,3	60464,3	51496,9
4. Вивільнено фінансових ресурсів на 1 грн виручки від реалізації продукції, грн	0,15	0,07	0,08	0,08
5. Вивільнено фінансових ресурсів на 1 грн активів підприємств, грн	0,11	0,06	0,08	0,07

* джерело: власні розрахунки автора

Розрахунки свідчать, що непряма державна підтримка дозволила вивільнити біля 575 млн. грн власних фінансових ресурсів у 2012 році, які можуть і повинні бути спрямовані на підтримку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Найбільше вивільнення спостерігається по підприємствах, що спеціалізують на виробництві зернових культур за рахунок податку на прибутку.

Висновки. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою засвідчує, що розвиток аграрного сектору економіки є одним з основних чинників стабілізації соціально-економічних відносин як у регіонах, так і в країні загалом. Відповідно до вимог стандартів ЄС, пріоритетним напрямком розвитку України стає підвищення ефективності діяльності агропромислового комплексу національної економіки як одного з головних постачальників продукції на

світовому ринку продовольства. Можливість складання стратегічних фінансових планів для сільськогосподарських підприємств, які враховують пріоритетні напрямки розвитку аграрного сектору економіки та непряму державну фінансову підтримку, є необхідною умовою в сучасній економічній ситуації і інтеграції України у світову економічну систему, а також подолання кризових явищ і забезпечення населення України необхідними і доступними за ціною продуктами харчування.

Бібліографія

1. Адаменко А. П. Впровадження збалансованої системи показників у діяльність сільськогосподарських підприємств / А. П. Адаменко. – Суми: Довкілля, 2013. – 27 с.
2. Басюркіна Н.Й. Аналіз моделей продовольчої безпеки країни / Н.Й. Басюркіна // Інноваційна економіка. – 2012 . - № 2 (28). – С. 281-284.
3. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент / І.О. Бланк. – К.: Ника - Центр, 2004. – 656с.
4. Богатирьов А.М. Планування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринку: Монографія / А.М. Богатирьов, А.І. Бутенко, І.О. Кузнєцова. – Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2002. – 434с.
5. Дем'яненко М.Я. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України : теорія і практика [Текст] : монографія / М. Я. Дем'яненко, О. І. Зуєва. - К. : ІАЕ, 2010. - 188 с.
6. Макаренко П.М. Формування інвестиційної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств / П.М. Макаренко // Вісник СНАУ: Серія Фінанси і кредит. – 2013. – №1. – С.83-88.
7. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / В.О. Подольська, О.В. Ярош. – К.: ЦНЛ, 2007. – 488 с.
8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

1. Adamenko A.P. Implementation of Balanced Scorecard in the activities of farms / A.P. Adamenko. - Sumy: Environment, 2013. - 27 p.
2. Basyrkina N.Y. Analysis model food security / N.Y. Basyrkina // Innovative Economy. - 2012. - № 2 (28). - P. 281-284.
3. Blank I.A. Financial Management / I.A. Blank. - Kiev: Nick - Center, 2004. – 656 p.
4. Bogatyrev A.M. Planning for the food industry in the market: Monograph / A.M. Bogatyrev, A.I. Butenko, I.A. Kuznetsova. - Odessa: Odessa National Academy of Food Technologies, 2002. – 434 p.
5. Dem'yanenko M.J.. Financial resources of agricultural enterprises in Ukraine: Theory and Practice [Text]: monograph / M.J. Demyanenko, A. Zuev. - Kiev: IAE, 2010. - 188 p.
6. Makarenko P.M. Formation of investment strategy of farms / P.M. Makarenko // Visnik SNAU: series Finance and Credit. - 2013. - №1. - P.83-88.
7. Podolska V.A. Financial Analysis / V.A. Podolska, AV Jarosz. - Kiev.: TSNL, 2007. - 488 p.
8. Strategic Direction of Agriculture of Ukraine for the period 2020 / Y.O. Lupenko, V.J. Mesel-Veselyaka. - Kiev: NSC "IAE", 2012. - 182 p.